

till en "ritbubbla", där man sitter ifred med sina egna tankar; eller ritandet kan sätta fart på fantasin och övergå i en lek, och leda till att barnen lämnar platsen. Änggård belyser det faktum att förskolan består av platser, eller "stationer", med olika grad av tillgänglighet och olika grad av vuxenkontroll, som i sin tur inbjuder till aktiviteter av olika karaktär och intensitet. Platsen vid målarbordet är övervakad av vuxna, men samtidigt en plats där man kan få vara ifred utan vuxnas uppmärksamhet. Den är flyktig till sin karaktär, men samtidigt mindre lättstörd än fantasileken eftersom den är materiellt förankrad i papper, färger, saxar och lim. Ting, regler och förväntningar är knutna till olika stationer, vilka förändras under dagens lopp, och barnen själva är delaktiga i förhandlingarna om hur tid och plats får användas. Regler som omger bildskapandet kan vara att man inte ska slösa med material eller inte kladda eller stöka för mycket. Änggård ger målande exempel på hur barn kan hitta luckor i reglerna, och hur vuxna i sin tur täpper till dessa luckor. Ett exempel är att när barnen hade tillgång till åtråvärt guld-papper klippte två flickor en eftermiddag hundratals guldhjärtan och delade ut till syskon och kamrater. Nästa dag fick de inte längre ta något nytt guld-papper. Personalen reagerade, talade med varandra och ströp tillgången på material.

En oklarhet som framträder när jag läser kapitlen om plats är författarnas syn på vad platsen och tingen gör. På ett ställe sägs uttryckligen att förskolan är en plats som inte gör någonting, utan bara utgör ett sammanhang för mänskligt agerande (s. 99). Två sidor senare sägs tvärtom att "Förskolan som fysisk plats kännetecknas av dess arkitektur med rum designade och planerade för särskilda syften och aktiviteter att skapa förskolebarndom för de yngsta barnen". Detta är också vad jag tycker mig se när jag läser boken. Ritbordet bjuder genom sin hårda, slittåliga yta och sin släta struktur in barnen till en viss typ av aktivitet och genom sin form och höjd ordnar den barnens kroppar på specifika sätt. Bilderboken har en vikt och ett omfång som gör den möjlig att bära omkring i en fantasilek och de tvådimensionella bilderna inbjuder ett begränsat antal barn till betraktande samtidigt. Dörren mellan hallen och förskolans andra rum är en fysisk gräns som omdefinierar det barn som passerar den. Genomgående i boken möter jag hur både förskolebarnet och förskoleinstitutionen konstrueras mycket konkret av människor, ting och arkitektur. Förklaringen till oklarheten i texten kan ligga i att författarna skiljer mellan olika aktörskap, eller rättare sagt mellan struktur och aktör, där struktur

ses som något som existerar bortom det konkreta agerandet, en ram inom vilket (mänskligt) aktörskap sker. Det som strukturen/förskolan gör (om den nu alls gör något) blir på så vis en annan sorts aktörskap än det som barnen, personalen och föräldrarna gör, vilket skapar analytiska problem i en bok som denna, som så tydligt – och intresseväckande – visar att det inte bara är människor som är aktörer.

Det är uppenbart genom hela boken och inte minst i det näst sista kapitlet, "En institutionaliserad barndom eller rum för relationer", att ett viktigt projekt för författarna är att argumentera för just det mänskliga aktörskapet, det aktiva, meningsskapande barnet som gör någonting med sin omvärld. Visst lever barn idag en del av sina liv på institutioner, men det är inte det som definierar barndom, menar Halldén, utan det faktum att barn i sina vardagsliv på institutionerna gör erfarenheter av relationer till andra människor, förhandlar, skapar frizoner och skaffar sig kontroll. "Att beskriva barndomen som institutionaliserad innebär att bortse från barnets bidrag i en intermediate domain" (s. 172). Det är det kompetenta och samtidigt beroende barnet som Halldén och hennes medförfattare presenterar. Det är det lärande, men framför allt varande barnet som de lyfter fram, barnet som behöver vuxnas omsorg för att utveckla tillit i världen.

Barbro Johansson, Göteborg

Sven-Erik Klinkmann: *På drömmarnas marknad. Ikoner, fantasibilder och klichéer i populärkulturen*. Gidlunds förlag, Hedemora 2006. 352 s. ISBN 91-7844-719-4.

Nutida populärkultur och massmediala fenomen är högintressanta men till stora delar utforskade områden, även om undantag finns. En av dem som i sin forskargärning koncentrerat sig på populärkulturens mångsidiga uttryck är Sven-Erik Klinkmann. Med verk som *Elvis Presley – Den karnevalistiske kungen* (1998) och *Populära fantasier från Diana till Bayou Country* (2002) har han redan tidigare bidragit med viktiga inlägg rörande populärkulturens former och uttryck.

Även med *På drömmarnas marknad* fokuserar Klinkmann populärkulturen, dess ikoner, fantasier och kulturella klichéer. Boken består av tjugofem texter, varav merparten tidigare publicerats i tidskrifter och finlandssvenska dagstidningar. Innehållet är brett; författaren behandlar bl.a. allsång på Skansen, begreppet

kult, dragospel, countrymusik, mode, rockabilly, fotboll och en mängd olika kändisar/ikoner. Urvalet återspeglar författarens referensramar, som väsentligt skiljer sig från mina. Kort sagt är Klinkmanns ikoner inte mina. Därmed inte sagt att hans studie går mig obemärkt förbi. Tvärtom väcker boken många tankar, ger uppslag till möjliga tolkningar och påvisar betydelsen av populärkulturen i en alltmer massmedialiserad och fragmentariserad samtid. Hur vi, enskilt och/eller kollektivt, bygger upp föreställningar, hur vi tar till oss eller avvisar populära ikoner, fantasibilder och klichéer utgör också en röd tråd i boken.

Två av essäerna har särskilt fångat mitt intresse. I "Frånfallen" diskuterar Klinkmann senmodernitetens manlighet utifrån Carl Perkins, Johnny Cashs, Charles Bronsons, Dean Martins, Ray Charles och Frank Sinatras liv och verksamhet. Elegant visar författaren på en manlighet i förändring, konstant utsatt för anpassningspress till tidens kulturella och sociala trender. Manlighet, men i än högre grad den svenska vanligheten, diskuteras även i en essä om dansbandssångaren Christer Sjögren. Vad är det som gör att begreppen svensk, vanlig och manlig förenas i bilden av Sjögren, frågar Klinkmann i texten "Repertoarsångare i de lyckligas dal". Sjögrens

närmast förkroppsligande av ett (landsbygds-)svenskt, sentimentalt och sångligt ideal framhävs, "ett femtiotals-Sverige som aldrig varit så svenskt som det var just då, åtminstone i den kollektiva föreställningsvärlden", som Klinkmann skriver. Samtidigt representerar Sjögren ett mjukt "kramgott" manlighetsideal, skiljt från, men ändå förenligt med, ett mer traditionellt mansideal.

På drömmarnas marknad är inte en lättläst bok. Meningarna är långa och stundtals har jag, kanske på grund av essäernas många sidospår, svårt att följa Klinkmanns tankar. Härutöver är texterna fyllda med begrepp, teoretiska resonemang och hänvisningar till för mig ofta tidigare helt okända filosofer, antropologer, sociologer, kulturteoretiker, medieforskare, författare och inte minst musiker. Därmed kräver boken, som inte är något man läser från pärm till pärm, en hel del av läsaren. Samtidigt kan inte nog betonas att flertalet essäer utgör skarpsynta och väsentliga inlägg såväl till studiet av populärkultur som till samhällets förändring. Kort sagt förtjänar boken att spridas bland och läsas av medie- och populärkulturintresserade, såväl inom som utanför den akademiska sfären.

Fredrik Skott, Göteborg